Detractorii de “dreapta” ai lui Eminescu, desfiinţaţi de eminescologul Nae Georgescu

Observ în ultimul timp o oarecare interes, afişat mai ales pe INTERNET, pentru creştinismul lui Eminescu – din partea unor tineri care se declară creştini fervenţi (practicanţi), iubitori ai lui Eminescu şi informaţi cam de maniera aceasta: *“Nu mă deranja comentariile potrivnice, numai să se discute punctual şi argumentat, aşa cum am făcut eu însumi, pe bază de texte şi de surse autorizate, nu pe bază de lozinci şi “urechisme”, cum înţeleg unii să discute la noi.”*

Am citat din prima ocurenţă oferită de GOOGLE la tema ***“Eminescu şi creştinismul”***, un text care neagă, categoric chiar, posibilitatea de abordare creştin-ortodoxă a vieţii şi

operei lui Eminescu, încheindu-se astfel: *“**Ne place sau nu, Eminescu n-a fost un credincios creştin** (deşi va fi avut în comun cu creştinismul – în resorturile intime ale personalităţii sale – acuitatea metafizică, intuiţia organicului, reverenţa faţă de tradiţie sau vocaţia mărturisitoare). Dar Eminescu rămîne Eminescu, aşa cum a fost. Geniul artistic (mai ales pe fondul de dezangajare religioasă al modernităţii) poate să-şi asume sau nu, într-o măsură sau alta, creştinismul – aceasta stă în “căderea” şi-n “libertatea” lui noetică şi creatoare. “Demoniacul” Baudelaire sau “dumnezeiescul” Dante sînt la fel de mari poeţi, atît cît sîntem omeneşte îndreptăţiţi să-i judecăm. Orice altă judecată aparţine lui Dumnezeu şi transcende istoria.”*

Dl. Răzvan Codrescu, cu care dorim să stăm de vorbă, analizează, pentru a ajunge la această concluzie, biografia, poezia şi ziaristica lui Eminescu. Dacă nu m-ar uimi cu câtă seninătate afirmă lucruri neadevărate, nici n-aş intra în discuţie. Dânsul spune, de pildă, aşa: *“În familia căminarului Gheorghe Eminovici nu pare să fi primat educaţia religioasă. Tatăl stătea drept pe la liturghii, după vechea cuviinţă, dar un suflet religios nu era.”*

De unde această informaţie?! Autorul vorbeşte, cum vedem mai sus, de “surse autorizate”- or, o sursă cum nu se poate mai autorizată, cel puţin în această privinţă, este Corneliu Botez care iată ce spune despre Gheorghe Eminovici, în ***“Omagiu lui Eminescu”*** din 1909: ***“…obijnuia să-şi invite rudele şi prietenii la Ipoteşti, unde-i primea şi ospăta bine, mai ales la sărbători mari, cum e la Paşti ori la Sf. Gheorghe, când îşi sărbătorea ziua numelui. Îi ducea la biserică, unde asculta slujba cu multă evlavie, căci atât dânsul cât şi mama poetului erau religioşi, nu lipseau duminica şi în zi de sărbătoare de la biserică şi se supuneau obiceiurilor religioase în mod strict.”*** (p.34-35)

Corneliu Botez notează că deţine informaţia de la doctorul Hyneck, un cunoscut al familiei Eminovicenilor şi al lui Mihai

Eminescu. Leca Morariu a descoperit, în perioada interbelică, un document foarte important: fotografia unui prieten al lui Mihai Eminescu, un oarecare Focşăneanu, pe spatele căreia stă scrisă dedicaţia: ***"Tenerelului gymnasist Michael Emineanu, 23 aprilie 1864".*** Asta atestă că de Sf. Gheorghe se întâlneau la Ipoteşti rudele şi prietenii căminarului. (Mai atestă că încă din 1864, la 14 ani, Eminescu îşi zicea sau era numit "Emineanu", deci voia să fugă de sufixul "-ovici").

Mai pot adăuga nu doar ce ştie toată lumea, şi anume că Gheorghe Eminovici avea bisericuţa lângă casă – dar chiar că era fiu de dascăl de biserică. Tatăl său, Vasile Eminovici, bunicul patern al poetului, a plecat din Blaj şi s-a stabilit în Bucovina, la Călineşti, prin 1802, unde a ridicat o căsuţă şi, alături, o biserică din lemn la care a slujit. Poate că nu ar fi semnificativ dacă n-am avea acest tipar care se repetă: casa alături de biserică. Şi locuinţa din Botoşani a Eminovicenilor se afla lângă biserică.
La Cernăuţi, făcând şcoală cu Aron Pumnul, tânărul Eminescu şedea în gazdă într-o clădire din curtea unei biserici. Mai amintesc faptul că Gheorghe Eminoviuci trăgea, în Bucureşti, la o adresă din Strada Biserica Enei Nr. 1 (vezi plicul cu ştampila poştei din 4 iulie 1881), unde şi Eminescu a locuit un timp (or, fiind o stradă foarte mică, este vorba, probabil chiar de o locuinţă din jurul bisericii). N-am urmărit toate adresele cunoscute ale lui Eminescu, dar constat că destul de des el locuieşte în apropierea unor lăcaşuri de cult, sau chiar în incinta lor. (La Bucureşti, în curtea bisericii Caimata; la Iaşi, în curtea Mânăstirii Golia, etc.; accept şi idea că în asemenea lăcaşuri se putea sta în gazdă mai ieftin sau, poate, chiar gratis – dar situaţia se repetă cu o insistenţă demne de luat în seamă).
Mi se pare interesant de recitit poemul ***"Melancolie"*** (1876) din perpectiva aceasta a familiarizării poetului cu spaţiul sacru. Amintesc doar că iconografia aferentă acestui poem (acuarela lui Ary Murnu, de pildă) înfăţişează o ruină imensă din zid sau piatră. Este, dimpotrivă, o construcţie mică din lemn : ***"Biserică 'n ruină / Stă cuvioasă,tristă, pustie şi bătrână (…) Drept preot toarce-un grier un gând fin şi obscur, / Drept dascal toacă cariul sub învechitul mur."*** (Ca să fie cari, nu poate fi vorba de ciment sau cărămidă: trebuie lemn;

aici se referă la câlţii care leagă fresca de peretele cioplit al bisericii). Când compară atât de aplicat sufletul omului cu o biserică – nu se poate vorbi de creştinism la Eminescu?
Prin această construcţie din lemn ***“cuvioasă, tristă”*** bate vântul iar ***“Năuntrul ei pe stâlpi-i, păreţi, iconostas / Abia conture triste şi umbre au rămas.”*** Urmează afirmaţia devenită proverbială: ***“Credinţa zugrăveşte icoanele ‘n biserici”*** – şi textul continuă: ***“Şi ‘n sufletu-mi pusese poveştile-i feerici, /Dar de-ale vieţii valuri, de al furtunei pas / Abia conture triste şi umbre-au mai rămas./ În van mai caut lumea-mi în obositul crier, / Căci răguşit, tomnatic, vrăjeşte trist un grier; / Pe inima-mi pustie zadarnic mâna-mi ţiu, / Ea bate ca şi cariul încet într-un sicriu…”*** Desacralizarea lumii este temă majoră în poezia eminesciană, anunţată în ***“Melancolie”,*** dezvoltată în alte poeme – şi construită în chip de consluzie în cele patru ***“Satire”*** a căror replică este ***“Luceafărul”.***
Trebuie să ai, însă, ceea se cheamă “*organ pentru poezie*” – iar la un post-pozitivist precum Răzvan Codrescu nu e cazul.
Dânsul continuă să bată câmpii fără graţie: *”Mama – Raluca, fata stolnicului Juraşcu – “mai evlavioasă, cumpără, zice-se, de la o rudă a fostului stăpîn [al Ipoteştilor – n. n.] Teodor Murguleţ, o bisericuţă fără turlă, cu clopotniţa de lemn”[15], fel mărunt de a intra în tradiţia ctitoriilor boiereşti. Raluca avea şi vreo şase fraţi sau surori la călugărie[16], dar asupra propriilor copii nici ea şi nici altcineva nu se vede să fi exercitat vreo influenţă religioasă. Nici unul dintre aceştia, deşi mai toţi au umblat pe la şcoli, n-a fost îndrumat şi nici nu s-a orientat singur spre cariera preoţească sau spre monahism (deşi ne aflăm în Bucovina vechilor vetre mănăstireşti”* (aici trimite de două ori la G.Călinescu, cel din 1933: acolo stă cu informaţia).
Doar că: în Bucovina se află dl. Răzvan Codrescu, şi pe la 1933, Ipoteştii fiind dincoace de graniţa de la Iţcani, în Moldova. Ca să meargă la Cernăuţi, la şcoală, Mihai Eminescu a avut nevoie de paşaport. Las de o parte cinica interpretare a gestului Ralucăi (***autorul citeşte totul cu o reavoinţă de loc creştinească, şi nici măcar nu-şi dă osteneala s-o disimuleze***) – dar raţionamentul final este de tot hilar.

Maica Olimpiada Iurașcu.

Călugărul Jachift Iurașcu, moșul lui Eminescu.

Dintre feţele bisericeşti din familia lui Eminescu, doi fraţi ai Ralucăi au fost călugări (Calinic şi Iachift, acesta din urmă fiind stareţ) – şi trei surori ale ei au fost călugăriţe, toate la mânăstirea Agafton (Fevronia, Olimpia şi Sofia) – o altă soră a ei, Safta, având o fiică pe nume Xenia care s-a călugărit de asemenea la Agafton. Raluca a mai avut un frate laic, pe Iorgu, şi o soră de asemenea laică, Marghioala. Avem de-a face, aşadar, cu o familie profund religioasă – şi cu o mânăstire, Agafton, unde Eminescu copil era ca acasă între mătuşi.

Cea mai importantă este Maica Olimpiada Juraşcu, sora Ralucăi. Călugăriţă la Agafton, iar mai târziu stareţă aici, ea l-a urmărit pe poet toată viaţa. În copilărie Mihai Eminescu mergea la Agafton destul de des, şedea acolo cu săptămânile, participa la viaţa de obşte, asculta poveşti, cântece,

întâmplări reale povestite de călugăriţe; se poate spune că era un copil de mânăstire. Informaţia este în toate sursele demne de crezare – şi poate că nu e elev care să fi citit ***“Călin (file din poveste)”*** şi să nu fi aflat că are la bază basme şi poveşti pe aceeaşi temă auzite de poet la Agafton.
Mai puţină lume ştie, însă, că Maica Olimpiada a mediat, prin 1886-1887, cumpărarea unei case în Botoşani pentru nepoţii ei, Mihai şi Harietta, care şedeau în gazdă sora îngrijindu-şi fratele bolnav. Comitetul de femei din Iaşi, condus de Claudia Emilian, a fost dispus la un moment dat să strângă suma de bani necesară pentru a-l ajuta pe poet să se stabilească la Botoşani. Ba s-a dat chiar o arvună.
Aflăm mai multe lucruri din scrisoarea Hariettei din 17 ianuarie 1888 către Cornelia Emilian: *“17 ianuarie :„… Casa este foarte bună, strada retrasă şi aerul curat. Casa a fost a unei cucoane care, rămâind văduvă, s-a călugărit la mănăstirea Agafton. Murind, a lăsat-o să se vândă numaidecât, până la Sf. Gheorghe 1888, aprilie 23, pentru datorii. Executoarele testamentare sunt trei călugăriţe: actuala maică stareţă Olimbiada Iuraşcu, Agapia Gherghel econoamă şi Eupraxia Herescu. Un raport al defunctei cere 6000 franci, însă pe mine m-au asigurat că sunt siliţi a o da cu 4000 franci şi poate cu mai puţin chiar. Maica Olimbiada Iuraşcu este mătuşa noastră, soră cu mama, şi de aceea nu mă pot adresa eu direct, să n-o compromit înaintea soborului ei, crezând că ea, mătuşa, voieşte a ne îndatori. În caz de a rămas în Comitet ideea de a cumpăra o casă, vă rog a pune o persoană străină de noi să se adreseze călugăriţelor scrise mai sus, rugându-vă a ne da răspuns pozitiv de va fi cu putinţă să se cumpere sau nu, pentru că, în caz de nu, să putem a ne căuta mai de timpuriu o căsuţă cu chirie, căci de la Sf. Gheorghe suntem siliţi a ne muta aiurea.”* Şi alte scrisori fac referire la această casă – pe care, dacă nu pleca la Bucureşti în aprilie 1888 dus de mână de Veronica Micle pentru a-şi prelua pensia guvernamentală (n-o va apuca, de fapt…), cei doi fraţi ar fi avut-o sigur.
Şi mai puţină lume ştie, cred, despre episodul din 1886, când, abia ajuns la Mânăstirea Neamţ (8 noiembrie, de Sfinţii Mihail şi Gavril), Eminescu a cerut să fie spovedit şi împărtăşit. S-a păstrat până în zilele noastre un fragment din însemnarea preotului care a a oficiat (datorăm editarea acestui fragment

d-lui Prof. Paul Miron): ***“Pe ziua de Sf. Voievozi în anul 1886 m-au chemat la M-rea Neamţu, la bolniţă, şi l-am spovedit şi l-am împărtăşit pe poetul M. Eminescu. Şi au fost acolo Ion Gheorghiţă, din Crăcăoani, care acum este primar. Iar M.Eminescu era limpede la minte, numai tare posac şi trist. Şi mi-au sărutat mâna şi au spus: Părinte, Să mă îngropaţi la ţărmurile mării şi să fie într-o mânăstite de maici, şi să ascult în fiecare seară ca la Agafton cum cântă Lumină lină. Iar a doua zi…”*** (aici se întrerupe însemnarea, pagina următoare a cărţii de rugăciuni pe care fusese scrisă pierzându-se).
Nu discutăm acum cele ce ţin de această însemnare (am făcut-o în altă parte şi vom reveni, desigur) – dar amintirea mânăstirii Agafton trebuie să ne atragă atenţia, ca şi cântarea de vecernie ***“Lumină lină”*** care se regăseşte în sonetul ***“Răsai asupra mea”*** (de pe la 1879. Din zona manuscrisă a cunoscutei “***Rugăciuni”***):
Răsai asupra mea , lumină lină,
Ca’n visul meu ceresc d’odinioară
O, maică sfântă, pururea fecioară,
În noaptea gândurilor mele vină.
Speranţa mea tu n-o lăsa să moară
Deşi al meu e un noian de vină;
Privirea ta de milă caldă, plină,
Îndurătoare-aspra mea coboară.Străin de toţi, pierdut în suferinţa
Adâncă a nemerniciei mele,
Eu nu mai cred nimic şi n-am tărie.**Dă-mi tinereţea mea, redă-mi credinţa**
Şi reapari din cerul tău de stele;
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!Pe noi ne domină acest *“eu”* liric în spatele căruia îngrămădim suferinţa şi trăirile biografice ale poetului. Luat în sine, ca *“eu generic”,* ca avatar al lui Iov de pildă, cântecul eminescian de tânguire are acea mistică pe care numai un creştinism profund, asumat, i-o conferă.Şi dl. Răzvan Codrescu citeşte acest sonet, şi iată cum îl înţelege: *“Răsai asupra mea… este tot un soi de rugăciune amară, dezabuzată, adresată Fecioarei. Judecata strict estetică ne-ar obliga să concluzionăm pe varianta ultimă. Judecata religioasă – ce-şi propune să iscodească sufletul poetului – poate însă concluziona şi pe variante de*

*lucru. Studiind deci atît varianta finală, cît şi procesul de elaborare al sonetului în discuţie, constatăm că rugăciunea eminesciană nu este deloc aceea a unui credincios. Tocmai de asta se şi plînge poetul: "Străin de toţi, pierdut în suferinţa/ Adîncă a nimicniciei mele [versuri cu iz schopenhauerian – n. n.],/ Eu nu mai cred nimic şi n-am tărie"… Sau în variantă: "Nu cred nimic şi asta mă doboară./ Nici în amor nu cred şi nici în ură/ Şi sfîntă nu-mi mai e nici o idee,/ Pierdui avîntul ce-mi dădea tărie,/ A mele visuri toate se pierdură"… În "noaptea gîndurilor", poetul simte nevoia unei "lumini"; "tinereţea", "credinţa", "speranţa" pe care le cerşeşte rămîn noţiuni vagi, traductibile mai degrabă în planul laic. Un vers precum "Eşti prea melt înger, prea puţin femeie" (trecut, cu o uşoară ajustare, în S-a dus amorul) nu prea este o mostră de evlavie (cum nu este nici acea mişcătoare "Golgotă a dragostei erotice" din Răsari să dai lumină, unde nepăsarea iubitei faţă de "ruga mea fierbinte" îl face să se asimileze de-a dreptul… dramei christice: "Mă faci părtaş în lume durerilor lui Crist")!*Aici, căderea în psihologism a d-lui Răzvan Codrescu este prea abruptă. Evident, e greu de explicat în câteva fraze sensul iubirii la Eminescu în contextul ştiinţei numite *"marilogie"* (ştiinţa despre imaculata Fecioară Maria). Am să amintesc doar atât, că finalul la *"Pe lângă plopii fără soţ"* este: ***"Tu trebuia să te cuprinzi / De acel farmec sfânt /Şi noaptea candela s'aprinzi / Iubirii pe pământ".***Cum avem noi, prin editori, *"candelă",* nearticulat, se pretează la interpretarea călinesciană vizând hetaira din templul egiptean (amintesc că tot "divinul critic" vorbea de un "sexualism transfigurat" la Eminescu în poemele atingătoare sau amintind de Fecioara Maria). Poetul vorbeşte, însă, de candela, una singură, aceeaşi, a iubirii; după opinia mea, el nu compară femeea cu un înger, ci o consideră chiar înger cu prelungire în însăşi Fecioara Maria ca descendenţă ori ca ascendenţă. Numai Arghezi în *"Psalmul de taină"* mai declară iubirea unui muritor pentru Fecioara Maria. Eminescu în poezia de dragoste vrea să vadă dacă mitul christic poate să se repete, caută cu înfrigurare repetarea lui – şi în final îşi dă seama că este irepetabil, că s-a produs o singură dată în vecinicie şi că aşa trebuie.Dl. Răzvan Codrescu putea să redea şi alte versuri din colateralele sonetului ***"Răsai asupra mea",*** ca de pildă: ***"A***

mele visuri toate se pierdură / Un înger de-a ’ncetat a fi femee” , sau, şi mai explicit: ***“De ce nu mai eşti înger, ci femee, / De ce te-ai stins în lumea mea…Marie.”*** Pentru Eminescu femeea are un minim absolut: Eva (din ***“Floare albastră”,*** de pildă) – şi, pentru că există acest minus absolut, are un plus necesar absolut care este Fecioara Maria. Cred (şi am argumentat în cărţile mele de ce) că volumul său de poezii, construit de el însuşi, trebuia să se încheie cu ***“Rugăciune”***, aşa cum încheie Titu Maiorescu o ediţie târzie a sa, ca gest (cerere, rugare) de iertare creştină pentru că discută cu atâta insistenţă divinul feminin.Altfel, să ne amintim de ***“Venere şi Madonă”***, versul: ***”Căci femeea-i prototipul îngerilor din senin”.*** Aici poetul intră de-a dreptul în discuţii teologale, consideră că îngerii au fost făcuţi după chipul şi asemănarea femeii, sunt, deci, posteriori omului, o “cădere” din om.
În 1870, când debutează la “Convorbiri literare” cu acest poem, Eminescu asimilase suficientă informaţie în domeniul religiei creştine – şi avea acele dileme sfâşietoare care stau la baza misticismului său – încât să poată discuta din interior procedeul lui Rafael. Să ne amintim poemul: pictorul (Rafael) a văzut-o pe Venus – şi a creat-o după forma ei pe Fecioara Maria. Exact aşa s-au petrecut lucrurile în realitate: Rafael Sanzio şi şcoala sa făceau mulaje după chipurile statuilor antice din Roma, le redesenau şi le îmbrăcau în costume de epocă pentru a-i face să creadă pe romanii din vremea lor că seamănă cu cei din antichitate. Procedeul s-a extins şi asupra statuilor de zei – iar chipul Fecioarei a fost dedus din cel al Venerei păgâne. Desigur, este o impietate să compari (să asemeni până la identitate, să-i transferi imaginea) zeiţa iubirii vulgare, pe Venus Vulgivaga, cu Fecioara Maria. Aceasta este tema poemului ***“Venere şi Madonă”*** de Mihai Eminescu, poetul deducând că procedeul poate fi folosit şi în scris (*“ut pictura poesis”,* cu vorbele lui Horatius) – dar observând imediat că are cumplite consecinţe etice şi morale. Mai exact, cine uzează de acest procedeu este un “apostat” – şi din această apostasie de început se dezvoltă arta poetică eminesciană. Citită în

punctuaţia eminesciană, poezia îl blamează pe Rafael – numai că vreo câteva virgule adăugate de editori şi un semn de exclamare pus cam aiurea fac să se înţeleagă că îl laudă. În general filonul mistic al poeziei eminesciene este mult erodat prin punctuaţia editorilor; mai exact spus: mistica este deturnată în psihologie. Se poate studia mai bine acest segment al creaţiei eminesciene în poeziile postume, acelea care n-au trecut prin prea multe mâini interpretative. Cu atât mai ciudat mi se pare că dl. Răzvan Codreanu nu vede, n-aude: dânsul citeşte şi citează chiar din postume.

Ca să vă daţi, însă, seama ce efecte pot avea afirmaţiile dânsului, citez câteva ecouri la textul pe care şi l-a postat pe INTERNET: ***„Era necesara o astfel de pozitie. M-am saturat si eu de abordari amatoriste si/sau exaltate fara temei. Ce confortabil este cind vezi ca mai sint si nationalisti crestini rezonabili, care au stiinta de carte, spirit critic si profunzime*”** **Ce l-o fi impresionat pe acest internaut care semnează *“Claudiu Târziu”* dar scrie cu *“î”*** ? – Desigur, tonul curajos al discursului împănat cu note care în subsol răspund la anii 1930 ori confundă Bucovina cu Moldova.

Sintagma ***“naţionalist creştin rezonabil”*** pluteşte ca o floare de nufăr peste aceste subsoluri… insalubre. O tânără care semnează *“Vera”* este de-a dreptul entusiasmată: *“Dle Codrescu, va multumesc mult pentru acest articol, mi-am limpezit anumite nedumeriri, mai ales ca imi iau licenta anul acesta. Si am o tema foarte dificila “Sentimentul religios in poezia lui Eminescu”. Poate imi sugerati ceva…”* – iar autorul îi răspunde tuşat: *”Tema e generoasă şi, dacă nu ţii s-o circumscrii procustian creştinismului şi ortodoxiei, religiozitatea lui Eminescu se vădeşte reală şi fascinantă, la punctele de întîlnire dintre spiritul romantic şi spiritul folcloric, dintre dacism şi creştinism, dintre meditaţia filosofică şi meditaţia religioasă, dintre lirismul sacru şi lirismul profan. S-a scris mult pe această temă, dar nu ştiu nici o carte care să sintetizeze mulţumitor lucrurile. Poate o veti scrie dvs., licenţa fiind un prim pas (pe care vi-l doresc unul “cu dreptul”)”.*

N-am ce zice, chestia cu ***“circumscrisul procustian”*** e haioasă, cum ar zice un tânăr – dar unde va fi fiind, oare, punctul de întâlnire dintre **lirismul sacru** şi **lirismul profan** ?! Nu cumva, în goana după noutate, inventând atâtea concepte care de fapt nu există, dl. Răzvan Codrescu are definiţia dânsului şi pentru “creştinism”, un fel de pat care, rotund fiind, îl evită prin aceasta pe proprietarul Procust? Mai departe de aici, totul este *combinare măiestrită unor lucruri n’esistente*.

N. Georgescu

Revista Veghea

Doamna Aspazia Oţel Petrescu despre Răzvan Codrescu

Scrisoare către Crina:

> ***“Sunt atât de copleşită de faptul că am fost primită şi eu în rândul celor aleşi să rostească un cuvânt răspicat în afirmarea unui mare adevăr: Eminescu este duhul acestui popor şi al acestui pământ, este suflul esenţial al “spaţiului mioritic” ce se exprimă româneşte chiar şi în rătăcitoarele sale cântări. Şi dacă este român, este şi creştin, pentru că aceasta este fiinţa neamului; români şi creştini altfel nu poate fi; ce o fi aşa de greu de înţeles?***
>
> ***Am citit textul lui R. Codrescu nu cu revoltă ci cu o mare tristeţe. De puţine ori mi-am simţit inima atât de îngheţată pentru că în general mă feresc să citesc pe detractori oricât ar fi de “geniali”. Acest fel de lecturi îmi îngheaţă “sângele”, atât de îndepărtată mă simt de “concepţiile lor”. Îi simt atât de străini în sensul duhovnicesc al cuvântului, încât mi se face frică. Străinii spirituali sunt mai duşmani decât hoardele cotropitoare. Acelea ne râvneau pământul, aceştia ne omoară spiritul. Vor să stingă în noi ICOANA, care este creştină şi română sau nu este deloc.”***

Din valul ce ne bântuie

Nicolae Purcarea, Dna Aspazia Otel Petrescu si Crina Palas

De lungă vreme îmi tot cad sub ochi tot felul de studii care de care mai pertinente, care îmi ridică întrebări tulburătoare şi pline de amărăciune. Nu pot să nu mă jelesc când observ cum se demolează valorile ce le consider imuabile şi cât de concentrat se încearcă restructurarea persoanei pe noi criterii, folosindu-se cu abilitate vechi concepte pentru noi reciclări. Oare cât de creştin şi cât de ortodox este faptul că se scotoceşte cu impietate în personalitatea eminesciană pentru a scoate la iveală lipsuri pe diferite teme? Din ceata de tot felul de detractori ai săi mai lipseau şi “sfinţii”, frustraţi că nu au aflat în viaţa şi în opera eminesciană un Eminescu teolog ortodox, păcat ce evident îl scoate din poziţia de creştin român, poziţie pe care în mod cert Eminescu o are în multe suflete de români adevăraţi. Nu mă pot opri să nu mă întreb: cui foloseşte? Un posibil răspuns ce mi l-am dat

mă înfioară. Departe de mine intenţia să-mi permit o apărare a poetului sub orice aspect. Nici nu sunt competentă, nici nu am vreun fel de vrednicie şi nici nu cred că aş mişca cât de cât lucrurile pe o linie de bun simţ. Dar am avut şansa să ascult pe parcursul a trei ani cursurile eminesciene susţinute de emeritul profesor clujean Dimitrie Popovici. Îmi amintesc cu emoţie concluzia esenţială la aceste cursuri, profesorul fiind un reputat comparatist. După ce a identificat multitudinea de influenţe ce se resimt în opera eminesciană, a precizat, bineînţeles cu argumente, că ne găsim în prezenţa unor influenţe care nu se pot urmări în detalii paralele. Este vorba de influenţe pe teme generale care se identifică cu uşurinţă, numai că peste toate acestea se află personalitatea poetului, care l-a ajutat să se găsească mai curând pe deasupra lor cu puternice trăsături proprii. Astfel Eminescu îşi dă seama de scepticismul funciar al epocii sale. Îşi dă seama că el însuşi este atins de boala secolului şi înţelege să ia atitudine fermă împotriva lor. Însetat de absolut şi de desăvârşire, Eminescu visa la revenirea la o artă influenţată de o credinţă adâncă (a se vedea “Epigonii”). Cu toate că nu practică această artă în mod explicit în opera sa, mă întreb: cine îndrăzneşte să afirme cu certitudine că în intimitatea sa nu a păstrat credinţa insuflată de mama sa, profund credincioasă, şi de influenţa creaţiei populare din care şi-a tras puternic seva?

După cum am mai afirmat, intenţia mea nu este să reafirm şi să susţin adevăruri spuse şi demonstrate de personalităţi competente. Intenţia mea este să rectific, printr-o mărturisire simplă şi adevărată, nerecunoştinţa mea faţă de Mihai Eminescu, care atât pentru mine cât şi pentru foarte mulţi deţinuţi politic a fost apostol şi profet şi în ultimă instanţă fratele Mihai, cel ce cu „Rugăciunea” sa ne-a întărit şi ne-a adus lângă Maica Domnului, grabnica ajutătoare. Vreau să îmi cer iertare că nu am mărturisit la timpul respectiv cum m-a ajutat fratele Mihai să mă salvez din mlaştina deznădejdii în care mă aruncaseră samaritenii comunişti, duşmani de moarte ai Eminescului, altul decât creatorul lui „Împărat şi

proletar”. Zăceam într-o disperare neagră, izolată în închisoarea de la Mislea, blagoslovită cu patru ani de detenţie peste cei zece executaţi deja. Singură, într-un pustiu absolut, în total regim de exterminare. De nicăieri niciun ajutor, nicio lumină, nicio speranţă. În negura totală brusc mi s-a iscat în minte „Rugăciunea” eminesciană. Mi-au tot revenit cu obstinaţie versurile „Înalţă-ne, ne mântuie / Din valul ce ne bântuie”. A fost începutul recuperării mele. Am realizat cu luciditate că eram în vâltoarea unui val ce mă bântuia şi din care nu eram capabilă să mă ridic. Am realizat apoi că doar Sfânta Fecioară Maria mă putea înălţa pe aripa rugăciunii şi m-am rugat Ei. Am scris despre acest moment apocaliptic din viaţa mea de întemniţată, dar nevrednica de mine am omis să detaliez acest moment pe care azi îl numesc „clipa mea Mihai Eminescu”. Prin versurile sale, el mă luase în experienţa sa de credincios, m-a ajutat să-mi aflu diagnosticul şi mi-a îndreptat speranţa către Crăiasa îngerilor pe aripa rugăciunii sale. Cu regrete târzii vin să-i mulţumesc acum în numele meu şi în numele tuturor suratelor mele cu care împreună am tot murmurat superba sa “Rugăciune” şi ne-am încălzit duhovniceşte la sfinţenia ei. Cu smerenie rostesc „de profundis” cuvântul „iartă-mă!”. Cu riscul de a primi încă o anatemă peste capul meu, voi încheia mărturisirea mea cu afirmaţia că Mihai Eminescu a fost un puternic punct de sprijin în tragica noastră rezistenţă la imbecilizarea comunistă. Desfid pe tot cel ce habar nu are ce cutremurător adevăr poate rosti suferinţa. Acest adevăr i-a dat Părintelui Constantin Voicescu premoniţia că este nevoie să fie reafirmată legătura sufletească a lui Eminescu cu Hristos şi cu Maica Sa, în pofida tuturor celor necredincioase din opera sa. Altfel, de ce ar fi construit părintele ultima sa predică rostită în ziua de 8 septembrie 1997 la Sfânta Liturghie oficiată la Mislea pe textul cunoscutei poezii eminesciene închinată Maicii Domnului?

Iată ce ne spunea Părintele Constantin Voicescu, el însuşi fost deţinut politic, deci ştia ce a însemnat ”Rugăciunea” Eminului pentru cei închişi: ”ne amintim de versurile închinate Maicii Domnului de poetul nostru cel de toate zilele, Mihai Eminescu, care precum ştiţi considera Biserica Ortodoxă drept maica spirituală a neamului românesc”. Versurile evocate au fost considerate de Părintele Voicescu

„adevărate file de acatist”. Şi cum nimic nu este întâmplător, ne-a mai spus atunci Părintele că singurul cuvânt de îndrumare ieşit din gura Maicii Domnului a fost: ”să faceţi tot ce vă spune El”, cuvânt rostit la nunta din Cana Galileii. Şi sublinia Părintele că „în aceasta se cuprinde toată Evanghelia, altă cale de mântuire, altă cale de îndumnezeire nu există”. Şi dacă aşa este, să ne amintim ce ne spune El, blândul Iisus: ”Cine este curat să ridice piatra”. Şi atunci mă întreb şi eu nepriceputa, ce fel de mână are acel ce cutează să ridice piatra ca să lovească în sufletul lui Mihai Eminescu, mai bine zis în calitatea lui de martir şi de român creştin? Căci nu pentru calitatea sa de ateu comunist i-au fost scurtate zilele. Cine are urechi de auzit, să audă!

Aspazia OŢEL PETRESCU

România, Uneşte-te!
Un Remember de la Putna

Doamne-ajuta!

Imi cer iertare ca revin la un subiect atins tangential, aflat in afara interesului principal al acestui grup de discutii. **Dar a lasa un neadevar sa treaca drept adevar este o forma de minciuna.** Iar departarea de la adevar este cauza profunda a multor pacate (inclusiv a avortului).
Intr-un mesaj de acum cateva zile a fost comparata ortodoxia lui Hahnemann, cel care a pus bazele stiintifice ale homeopatiei, cu cea a lui Eminescu, ca argument facandu-se trimitere la articolul domnului Razvan Codrescu aflat la adresa http://www.rostonline.org/blog/razvan/2008/02/eminescu-i-cretinismul.html. In afara intelegerii ca soarta in vesnicie a lui Eminescu apartine judecatii lui Dumnezeu, concluzia autorului articolului este ca **“Eminescu n-a fost un credincios creştin”.** Fara a nega meritele studiului domnului Codrescu, cred ca acesta sufera de un viciu de fond: abordarea de tip scoalastic/secularizat a unui subiect duhovnicesc. Astfel, studiul are valoare pe orizontală, dar este neputincios in a spune ceva despre verticala. **Ori credinta unui om tine de verticala.**
In atasament (*mai jos*) este un articol, exact pe subiectul credintei lui Eminescu, al Maicii Benedicta – Zoe Dumitrescu-Busulenga.
Cred ca aici autoarea reuseste sa ajunga acolo unde articolul domnului Codrescu nu reuseste: sa priveasca din perspectiva vesniciei, sa vada, dincolo de caderi si ridicari, tinderea adanca a omului. Pentru cei care nu au ragazul sa citeasca intreg articolul, concluzive si lamuritoare sunt ultimele paragrafe.
Iar tacerea celor din grup (motivata, este drept, si de faptul ca problema Gardasilului este una de urgenta) indreptateste, din pacate, ultima propozitie din cartea “Viaţa lui Eminescu” scrisa de Maica Benedicta si publicata in anii `60 (!): **“Nimeni nu l-a insotit, insa, pe drumul Golgotei lui”.**

P Dosoftei, Putna.

Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Viaţa lui Eminescu

Când vorbesc despre Mihai Eminescu mi se pare că întreprind o acţiune sacerdotală.

În sfera preocupărilor „Doamnei literelor române", Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Eminescu a fost o constantă absolută. De-a lungul întregii sale vieţi, marea profesoară a făcut un efort continuu de a înţelege şi a explica semenilor profunzimea de sens şi înălţimea aspiraţiilor operei şi vieţii Poetului.

Asumarea, după o dorinţă de o viaţă, intrării în cinul monahal i-a fost prilej Maicii Benedicta Dumitrescu-Buşulenga pentru adâncirea sensului vieţii lui Eminescu, a gândului lui Dumnezeu cu el. De aceea, în ultimii ani ai vieţii şi-a continuat efortul eminescian, vorbind despre destinul în veşnicie al sufletului Mihai.

Semnul reuşitei apropierii de Eminescu vor fi cuvintele repetate insistent în ultimele zile, pe patul de spital: **„Să-l apăraţi pe Mihai!"**. Sunt cuvinte testamentare, izvorâte din

înţelegerea rostului aparte pe care acesta îl are în cultura română şi universală şi în devenirea spirituală a umanităţii.
Ca o datorie de conştiinţă şi un fapt de mulţumire, ***Fundaţia „Credinţă şi Creaţie. Acad. Zoe Dumitrescu-Buşulenga – Maica Benedicta***”, care şi-a asumat răspunderea cultivării moştenirii culturale şi spirituale a Maicii Benedicta, a iniţiat, la 120 de ani de la trecerea la cele veşnice a lui Mihai Eminescu, publicarea integrală a scrierilor despre Eminescu.
Primul volum, din cele 5 proiectate, cuprinde **Viaţa lui Eminescu** şi articolul **Eminescu, între credinţă şi cunoaştere.** Prefaţat de acad. Dan Hăulică, beneficiind de o deosebită formă grafică realizată de Mircia Dumitrescu, volumul, îngrijit de prof. univ. Dumitru Irimia, va avea o dublă lansare: de ziua de naştere a poetului, la Mănăstirea Putna, şi pe 19 ianuarie, la Academia Română.
Joi, 15 ianuarie, la ora 13.00 IPS Arhiepiscop Pimen va sluji un parastas pentru sufletul lui Mihai. În continuare, în Sala Tronului cartea va fi prezentată de domnii Dan Hăulică şi Dumitru Irimia.
Sunt aşteptaţi toţi iubitorii de frumuseţe şi adevăr la această nouă întâlnire culturală şi spirituală ce are loc sub semnul celor ce s-au întâlnit pe aceeaşi axă la Putna: Ştefan cel Mare, Mihai Eminescu şi Maica Benedicta.
Fundaţia „Credinţă şi Creaţie. Acad. Zoe Dumitrescu-Buşulenga – Maica Benedicta”, Mănăstirea Putna
Eminescu între credinţă şi cunoaştere

Maica Benedicta – Zoe Dumitrescu-Buşulenga

S-au încercat până acum câteva răspunsuri la problema credinţei marelui artist-gânditor, fiecare emiţător dând un caracter aproape apodictic punctului său de vedere. Unii l-au socotit ateu ireductibil, alţii un credincios fervent, fiecare întemeindu-se pe unul sau mai multe texte. Calitatea probantă a textelor invocate este însă minimă prin desprinderea de contextul atât de vast şi complex al întregii gândiri şi opere eminesciene, care exprimă o personalitate de o natură cu totul particulară.
Într-adevăr, poetul-gânditor român este şi el o fiinţă fundamental divizată, ca oricare alt om, aşa cum dovedeşte

psihologia modernă, abisală. Dar marii artişti, cu înzestrările lor atât de bogate şi variate, resimt, trăiesc şi mai cu seamă exprimă psyhe-ul lor divizat în feluri neobişnuite, contradictorii, dramatice, uneori chiar tragice. Dualismul acesta întreţine în marile personalităţi creatoare o polaritate, o tensiune adesea greu suportabilă. Să ne gândim doar la Goethe care pune în gura unuia dintre personagiile sale celebrele cuvinte Zwei Seelen Wohnen, ach, in meiner Brust … (Două suflete locuiesc în pieptul meu), adăugând Şi unul vrea să se despartă de celălalt.
Şi dacă marele, olimpicul neo-clasic mărturisea această gravă realitate lăuntrică, cum să n-o fi trăit, cu mai intensă acuitate, romanticul român? Căutător de absolut în viaţă, în gândire şi creaţie, Eminescu s-a desfăşurat pe cele mai înalte registre ale cunoaşterii, compensând gravele imperfecţiuni ale realului în care îl ţinea închis necesitatea. Şi în căutările lui înfrigurate, a pendulat, el, liricul admirabil, între filosofii, s-a cufundat în mituri, a încercat să pătrundă în ştiinţe, cercetând necontenit căile ce duc spre adevăruri şi frumuseţi supreme. Procesul cunoaşterii a fost la el lung cât scurta lui viaţă, dar patima căutării a înfrânt brevitatea existenţei. Copilăria i-a fost aceea a unui copil normal, crescut în spirit tradiţional, al unei familii pioase.

Două surori ale Ralucăi Juraşcu, soţia căminarului Eminovici, erau călugăriţe la schitul Agafton, pe care-l vizita destul de des mama lui Mihai. De altfel spaţiul Ţării de Sus (al Moldovei de nord) a păstrat până astăzi reputaţia teritoriului încărcat de aura pietăţii, prin numărul impresionant de chinovii care-l acoperă. Pe de altă parte, copilul a dobândit primele învăţături de la preotul satului, care, fireşte, l-a iniţiat în buchile scrierilor bisericeşti, familiarizându-l de timpuriu cu acele cărţi ce cuprindeau toată tradiţia ortodoxiei. De acolo i-a rămas lui Eminescu acea ştiinţă a descifrării manuscriselor vechi care avea să-l uimească mai târziu şi pe savantul Gaster, şi mai cu seamă, iubirea pentru savoarea şi preţul cuvântului vechi, ca şi pentru instituţia bisericii naţionale. Primii ani de şcoală nu i-au fost de fel pe plac. Smuls din natură, cartea lui predilectă, ca şi din

universul satului patriarhal din care se simţea a face parte integrantă (spre marea supărare a tatălui, boiernaşul de ţară, Eminovici), copilul a suportat greu despărţirea. A fugit de câteva ori de la şcoală întorcându-se spre pădurea prietenă şi muzica ei devenită pentru el fiinţială, spre satul cu rânduielile lui din veac, cu gândirea lui tradiţională, „poveşti şi doine, ghicitori, eresuri”, ce fruntea-i de copil înseninară. Aci, în sat, în pădurea plină de taine, s-a format matricea structurii eminesciene, s-au prins rădăcinile cunoaşterii.
Dar fugile acelea din şcoală, din severa disciplină germană de la Cernăuţi, inadecvarea elevului la rigorile unei metode de predare seci şi inutile, însemnau deja mijirea unui refuz faţă de constrângerile lumii exterioare, refuz care avea să culmineze, la începutul adolescenţei, cu părăsirea casei părinteşti şi pornirea pe propriul drum, atât de incert.
În afara orizontului sufocant de cunoaştere în care îl ţinuseră puţinii ani de şcoală pe care îi compensase însă cu lecturi bogate, ceea ce îl depărtase de pădure şi sat, fusese şi moartea acelei copile din Ipoteşti de care se îndrăgostise, copilăreşte. Într-un fragment din manuscris, cu titlul Elena, poetul consemna dureroasa pierdere. Se întâlnise întâia oară cu moartea, întâlnire care pentru tineri e totdeauna un şoc. Iar pentru gândul lui, neastâmpărat şi chinuit de întrebări, a generat dubii grave în legătură cu sensul însuşi al vieţii. Aceste dubii aveau să sporească neîncetat în anii următori în care s-a despărţit definitiv de casa părintească. Pe drumurile spaţiului românesc, însoţind trupe de actori sau făcând cu piciorul drumuri ca acela, de pildă, de la Cernăuţi la Blaj (Roma Mică, aşa cum l-a numit) şi-a însuşit mai adânc cunoaşterea realităţilor neamului şi în special rădăcina transilvană care l-a dus la construirea mitului dacic, temei sigur şi statornic al ideii unităţii naţionale.
În teatru găsise, la început probabil neconştientizate, spectacolul măştilor actoriceşti a căror pluralitate l-a fascinat, şi, apoi, catharsisul tragic şi întreaga estetică a reprezentaţiei dramatice. Un loc deosebit l-a avut în această relaţie, traducerea cărţii celebre în acea vreme, a lui Rötscher: Die Kunst der dramatischen Vorstellung (Arta reprezentării dramatice) pe care i-o încredinţase Pascaly şi care-i deschide universul esenţial pentru creaţia sa de mai

târziu, acela al eufoniei, al valorii sunetului. Începuse lectura marii poezii germane şi chiar a filosofiei kantiene. De altfel, la Viena unde avea să plece în 1869 (la 19 ani), a terminat traducerea Criticii raţiunii pure a lui Kant, prodigioasă realizare dacă ţinem seama de dificultatea textului, de precaritatea limbajului filosofic românesc la vremea acea şi mai ales de vârsta traducătorului.
Universitatea vindobonenză de care a fost legat din 1869 până în 1872, ca şi întreaga şedere în capitala imperiului în acest răstimp, au declanşat în tânărul studios o adevărată explozie a setei de cunoaştere. Acum s-a trezit în Eminescu, pătimaşul căutător de absolut, lumea cugetării, prin care a făcut să treacă filosofie şi ştiinţă, istorie, literatură, artă, drept şi economie politică, adică tot ce-i puteau oferi sălile de cursuri, laboratoarele experimentale, anticariatele, bibliotecile, muzeele, sălile de teatru şi concerte şi tot ce-i putea oferi marele oraş european. Dintre foarte numeroasele discipline frecventate, cea care l-a înrobit pe căutătorul de sens a fost filosofia. De la gândirea indiană la presocratici, la Platon, stoici şi eleaţi, la gnostici şi neoplatonici, la Schopenhauer, Hegel şi filosofii romantici Fichte şi Schelling şi la atâţia alţii, a citit enorm, a meditat, a comentat, şi-a însuşit unele puncte de vedere care se regăsesc în note şi adesea în operă. În materie de epistemologie însă, Kant l-a tulburat în cea mai mare măsură şi, chiar mai mult decât Schopenhauer, i-a zdruncinat temelia credinţei …
Subiect cunoscător – obiect de cunoscut, numen -fenomen, timp -spaţiu… În special categoriile gândirii filosofului din Königsberg, timp, spaţiu, i-au dat un sentiment din ce în ce mai puternic al libertăţii sale potenţiale absolute, al puterii sale de a transgresa limitele cunoaşterii comune, a tot ceea ce limita desfăşurarea forţelor lăuntrice ale fiinţei. Săgeata îndoielii în legătură cu sensul existenţei aşa cum era conceput în normele şi rânduielile lumii, îl rănise, cum am văzut mai înainte, la întâlnirea cu moartea în adolescenţă. Şi de la acea pagină Elena care consemna dureroasa, de neînţeles, despărţire a sufletului de trup, până la Mortua est, poema publicată în 1871, întrebările au sporit într-una, relevând prin îndrăzneala lor, noua atitudine a poetului. Pe de o parte, socoteşte după vechea sa structură mentală, pe iubita de purităţi angelice, ca fiind sortită

lumii celeste, raiului sugerat în câteva imagini strălucite care prevestesc viitoarele călătorii printre stele ale eroilor eminescieni. Pe de alta, însă, cealaltă latură nou apărută în fiinţa sa, respinge ideea răsplăţii paradisiace pentru înger. Antinomia propriilor gânduri e resimţită ca atare de erou într-un chip vădit dramatic:

Dar poate … o! capu-mi pustiu cu furtune
Gândirile-mi rele sugrum cele bune …
Când sorii se sting şi când stelele pică,
Îmi vine a crede că toate-s nimică.

Gândirile rele sunt ale rebelului a cărui atitudine tăgăduitoare învinge vechea, conformista aşezare a minţii consacrată de credinţă. Violenţa contestatară a ultimei strofe desfide însuşi sensul lumii:

Au e sens în lume? Tu chip zâmbitor,
Trăita-ai anume ca astfel să mori? 2
De e sens într-asta, e-ntors şi ateu,
Pe palida-ţi frunte nu-i scris Dumnezeu.

Este de observat însă că un dacă (de e) precede definirea sensului ca întors şi ateu, ceea ce temperează cumva sfidarea aruncată Creatorului. Aşadar dacă moartea ar fi singurul ţel al vieţii, atunci sensul ar primi aceste atribute.

De altfel şi Mortua est şi Înger şi demon (din aprilie 1873) pedalează pe aceeaşi dorinţă violentă de ruptură cu ordinea stabilită în lume şi în cosmos, a rebelului care, în cazul lui Eminescu, aspiră spre libertate absolută. Prezenţa îngerului nu ni se pare însă o necesitate de structură a poemului, antinomică, ci o expresie a scindării lăuntrice a poetului, a polarităţii specifice eminesciene, mai vizibilă în perioada titanismului său de tip asemănător celui al Sturm und Drang-ului german. Ecouri ale acestui psyhé divizat se vor întâlni şi mai târziu în Strigoii (din 1876), altfel potenţate însă.

Adâncirea filosofiei kantiene conferă o altă tonalitate rebeliunii, cu atât mai mult cu cât poetul-gânditor încearcă o stranie dar foarte originală sinteză între categoriile de timp şi spaţiu şi metempsihoză din filosofia Vedică. Departe de a fi un produs al imaginarului romantic de tip Tieck sau Chamisso, nuvela Sărmanul Dionis îmbracă un cert aspect filosofic, îmbinat cu unul religios. În prima parte a nuvelei, expunerea metafizicianului Dionis asupra categoriilor de timp şi spaţiu, ne introduce în altă ipostază a aspiraţiei

eminesciene spre transgresarea limitelor comune ale cunoaşterii. Din moment ce timpul şi spaţiul nu au o existenţă obiectivă, ci sunt expresia intuiţiei fiecăruia, sunt numai în sufletul nostru, atunci trecutul şi viitorul se află în noi „ca pădurea într-un sâmbure de ghindă”. Şi ca atare, s-ar putea găsi modalităţi de depăşire a acestor „dimensiuni” ale timpului, pentru transpunere după voinţa noastră în trecut sau în viitor. O carte de magie a lui Zoroastru, vechiul mag persan (venerată de gnostici, dar denunţată ca aprocrifă de neoplatonici şi în special de Porfirius, discipolul lui Plotin), îl ajută pe metafizician să se întoarcă într-un avatar trecut al său, din timpul lui Alexandru cel Bun (perioadă istorică dragă lui Eminescu). Avatarul acesta, călugărul Dan, este însă un straniu personaj. Deşi monah, deci cu viaţa închinată Domnului, el studiază filosofia şi magia cu maestrul Ruben, profesor la Academia de la Socola şi, pe deasupra, mai are şi o iubită, Maria. Şi la sfatul maestrului care-l ispiteşte (căci în realitate Ruben e Satan) să-şi depăşească firea şi să ajungă să participe la eternitate, lăsându-şi umbra în loc şi luând atributul etern al acesteia, Dan pleacă împreună cu iubita lui şi cu cartea lui Zoroastru pe care i-a împrumutat-o Ruben, într-o călătorie cosmică. Ajuns în lună, Dan simte trezindu-se în el puteri demiurgice (întărite şi de iubirea absolută a cuplului) şi începe să schimbe înfăţişarea peisajului cosmic ce nu-l mai satisface. Adaugă doi sori şi trei luni pe cer, îşi construieşte un palat uriaş din munţi şi codri şi dă lumii selenare o frumuseţe de neînchipuit. Fericiţi şi puri (Maria are o înfăţişare şi o comportare angelică, ea făcându-şi rugăciunea „pe când stelele albe sunau în aeriene coarde rugăciunea universului”, iar el adoarme în genunchi), ei visau amândoi acelaşi vis în fiece noapte şi anume că pătrundeau în lumea solară, a îngerilor, a cerului. O armonie neasemuită domnea în acest tărâm divin plin de muzici cântate de îngeri. Pe Dan îl obseda însă poarta închisă deasupra căreia ardea un ochi de foc înscris într-un triunghi. Era catedrala (doma) Dumnezeiască în care nici îngerii nu puteau intra. În limbaj biblic, ar fi cel de-al nouălea cer. Dar în mintea eroului naşte o dorinţă aprigă de a şti ce se ascunde în acel loc tainic. Şi deşi şi Maria şi îngerii îl sfătuiesc să alunge gândul, el nu renunţă, ba chiar începe să creadă că după voinţa sa se mişcă totul în acea

lume. Precum Lucifer care a dorit să ajungă puternic şi cunoscător ca Dumnezeu, Dan proferă cuvintele acestei dorinţe: „Oare fără s-o ştiu nu sunt eu însumi Dumne…”. Nu rosteşte cuvântul întreg şi, ca şi Lucifer, cade „trăznit şi afundat în nemărginire”. Victimă nevinovată, Maria cade şi ea „ca o salcie neguroasă”, reproşându-i dureros soarta ei.
Revenit pe pământ, eroul reintră în existenţa de mai înainte, întâmplările pornesc de unde s-au întrerupt şi în cele din urmă Dionis şi Maria se căsătoresc. Perechea lor înfăţişează … „chipul unui tânăr demon lângă chipul unui înger ce n-a cunoscut niciodată îndoiala”.
Evident, se poate glosa îndelung asupra acestei nuvele atât de stranii. Rebelul, căutător de cunoaştere absolută, încearcă să spargă ultima graniţă a interdicţiei, arogându-şi rolul arhetipului demonic, care dorind să fie asemenea lui Dumnezeu, a fost aruncat din cer în fundul pământului. Dar Dan a făcut oare aceasta mânat de orgoliul nebunesc al lui Lucifer? Cine l-a împins la nefasta aventură cosmică n-a fost propriu zis lipsa lui de credinţă, ci ispita în care l-a făcut să cadă maestrul Ruben în care se ascundea Satana. Setea lui de absolut în cunoaştere n-a fost decât condiţia pentru ca tentaţia sau cursa întinsă de Ruben să-şi producă efectele. Iar participarea angelicei Maria la călătoria în spaţiile celeste, însemnând puterea iubirii absolute, corolar şi condiţie a cunoaşterii desăvârşite, nu va fiind oare complementul elementului demonic din psyhé-ul eroului ca şi în Înger şi demon?
Căci pentru Eminescu iubirea a fost, în fond, un principiu cosmic, armonizator al lumii, forţă creatoare, născătoare de demiurgie în artist, cum mărturiseşte în Scrisorile IV şi V , cu amărăciunea de a nu fi fost urmat în zborul său de aceea care din înger sau zână sau crăiasă, devine Dalila.
Când îngerul încetează de a mai apărea în demersurile căutătoare sau creatoare ale artistului, ar fi un semn că acea latură simbolizând credinţa din fiinţa lui adâncă, a slăbit până la dispariţie.
Aşa încât poemul de profunde semnificaţii, Melancolie (din 1876), poate consemna în imagini de o expresivitate tragică, pierderea credinţei ca pe o moarte a sufletului. Cele trei registre ale poemului, cel celest, cel pământesc şi cel al fiinţei sunt, fiecare în felul său, stăpânite de moarte. Luna

însăşi, regina nopţii, e moartă în cerul transformat în „mormânt albastru”, în „mausoleu mândru”.
Pustietate şi ghiaţă, ruine acoperă întinderea pământească, vegheată doar de „ţintirimul singur cu strâmbe cruci”. Zgomote sinistre sparg din când în când solitudinea, trosneşte clopotniţa, toaca izbeşte în stâlpi, iar arama clopotului atinsă de „străveziul demon” scoate „un vaier, un aiurit de jale”. Centru înfiorătoarei pustietăţi e însă biserica. Şi ea ruinată, „cuvioasă, tristă, pustie şi bătrână”, e bântuită de vânturi. Iar înăuntru pe pereţi şi iconostas s-au şters icoanele: „Abia conture triste şi umbre au rămas“.
Acest vers e reluat în registrul al treilea, care debutează cu referire la **credinţă,** aceea care **„zugrăveşte icoanele în biserici”.** Şi, pe care, brusc o raportează la sine: „şi-n sufletu-mi pusese poveştile-i feerici”. Mărturisirea credinţei care i-a luminat copilăria şi adolescenţa e limpede, urmată însă de motivaţia pierderii ei: „Dar de-ale vieţii valuri, de-al furtunii pas/ Abia conture triste şi umbre-au mai rămas”.
Rapelul acestui vers din registrul al doilea, identifică ruina credinţei sale cu aceea a bisericii, simbolic. Iar descripţia vieţii fără credinţă e sfâşietoare, finalul sugerând chiar moartea fiinţei sale. Cumplit pare a fi preţul cunoaşterii!
Înainte de această tragică mărturisire şi după ea, Eminescu a îndrăznit în paginile sale fie antume, fie postume, ipoteze despre antropogonii şi cosmogonii, amestecând elemente de religii şi mitologii dacice, greceşti, indice, germanice, ca de pildă în Demonism (1872), în Odin şi poetul, în Mitologicale, şi mai ales în Rugăciunea unui Dac (din 1879), considerată de unii, pe nedrept, ca o probă peremptorie de necredinţă sau de rebeliune împotriva lui Dumnezeu.
De fapt orizontul cunoaşterii sale se lărgise enorm şi contradicţiile generate de polaritatea de care am vorbit erau tot mai aparente pe măsură ce viziunea sa mito-poetică urca tot mai sus. A creat superbele, unicele modele cosmologice din tot romantismul european în Scrisoarea I (cosmogonia şi apocalipsa) şi în Luceafărul unde vede în zborul hyperionic creaţia continuând şi ajunge la tronul Tatălui Ceresc care i se adresează ca unui fiu, „Cuvântului său dintâi” (Evanghelia după Ioan e citată în manuscris).
Şi pe de altă parte a dat semne ale unei adânci dureri existenţiale. A recurs la filosofia stoică şi eleată pentru

Glossa, pe care am numit-o mic manual de înţelepciune stoică, predicând rămânerea în afara iureşului lumii, acest mare teatru în care toate valorile sunt răsturnate. A dorit stingerea în binecunoscutele variante ale poeziei Mai am un singur dor. Versurile de dragoste de după 1877 sunt înconjurate de aura unei tristeţi fără leac, băută până la drojdie, ca în Despărţire sau în De câte ori, iubito.
Dar în răstimpul acesta îi răsunau în auzul interior frânturi din amintirile copilăriei şi adolescenţei. Sărbătorile Crăciunului rechemau, ca nişte clopoţei de argint, Colinde, colinde (din 1878), cu bucuria copiilor şi a fetelor care de dragul Mariei îşi piaptănă pletele,

De dragul Mariei
Şi-a Mântuitorului
Luceşte pe ceruri
O stea călătorului.

(Amintesc cu emoţie întotdeauna acea parte din Simfonia V a lui Anatol Vieru inspirată din fermecătoarele versuri). Sau Paştile cu solemnitatea înălţării din mormânt, a Învierii lui Hristos, îi inspiră lui Eminescu o poemă gravă, culminând cu cântarea românească tradiţională Hristos a înviat, poema Învierea, tot din 1878.
Sufletul lui copleşit de suferinţă se înalţă mai ales spre ocrotitoarea noastră, intercesoarea pentru noi pe lângă Dumnezeiescul ei Fiu şi două rugăciuni din 1879 îi sunt închinate Sfintei Fecioare. Mai cunoscută este cea care cere îndurare Luceafărului Mărilor.
Aş vrea însă aici să întăresc afirmaţia mea în legătură cu tensiunea teribilă la care a fost supus de structura sa interioară divizată şi contradictorie geniul eminescian. Şi am să reproduc un poem postum al său mai puţin cunoscut, în ciuda lungimii sale. E vorba de Bolnav în al meu suflet, scris cam în aceeaşi vreme cu rugăciunea care va urma. Iată poemul:

Bolnav în al meu suflet, în inimă bolnav,
Cu mintea depravată şi geniul trândav,
Închin a mea viaţă la scârbă şi-ntristare
Şi-mi târâi printre anii-mi nefasta arătare,
– Prea slab pentru-a fi mare, prea mândru spre-a fi mic –
Viaţa-mi, cum o duce tot omul de nimic.
Născut făr’ de-a mea vină, trăind făr’ mai s-o ştiu,
Nu merg cum merg alţi oameni, nu-mi pasă de-unde viu,

Supus doar, ca nealţii, la suferinţe grele
Unesc cu ele ştirea nimicniciei mele.
Sfânt n-am nimic, în bine nu cred şi nici în rău.
Viaţa mea aceasta nici vreu şi nici n-o vreu:
Nepăsător la toate, de lume apostat,
A vieţii ostenеală o simt şi n-o combat.
Aş râde doar de viaţă, dispreţuind-o toată,
Muncind cu mii de chinuri suflarea ei spurcată,
Muncind în mine însumi, voinţa-n orice nerv,
Peirea cea eternă din mine să o serv,
Dar vai! nici siguranţa n-o am că mor pe veci, —
Şi dacă oare — a morţii mâni palide şi reci
În loc să sfarme vecinic a vieţii mele normă
Ar pune al meu suflet sărman în altă formă?
Dacă a mea durere, un veşnic Ahasver, 5
La sorţi va fi pus iarăşi, de către lumi din cer,
Ca cu acelaşi suflet din nou să reapară,
Migraţiei eterne unealtă de ocară?
Nimic, nimic n-ajută — şi nu-i nici o scăpare.
Din astă lume-eternă ce trecătoare pare,
Gonit în timpi şi spaţii, trecând din formă-n formă,
Eternă fulgurare cu inima diformă,
De evi trecuţi fiinţa-mi o simt adânc rănită,
Pustiu-alergătoare, cumplit de ostenită…
Şi-acum din nou în evu-mi, lui Sisif cruda stâncă
Spre culmea morţii mele ridic ş-ast’ dată încă.
Ş-ast’ dată? Cine-mi spune că-i cea din urmă oară?

Nu cunosc pagină existenţială mai disperată în toată poezia lumii. Se îmbină aci atâta durere, atâta spaimă de viaţă, atâta groază de posibilele reveniri (migraţia eternă) preconizate de filosofia indiană, atâta dorinţă neputincioasă însă, de a distruge voinţa de a trăi (aceea în care Schopenhauer vedea izvorul vieţii), dar şi atâta umilinţă şi dispreţ de sine (nimicnicia lui), încât existenţialiştii secolului XX apar pe lângă el ca nişte snobi dezgustaţi de o viaţă oţioasă. Deznădejdea concentrată aci, atât de cumplită, nu e creştină, însă izbucneşte dintr-o sinceritate sfâşietoare.

Dar iarăşi se trezeşte în el, în geniul apăsat de imperfecţiunea lui, amintirea copilăriei curate, pioase. Şi incredibil, alături de textul de mai sus, apare a doua

rugăciune, în formă de sonet:

Răsai asupra mea, lumină lină,
Ca-n visul meu ceresc de-odinioară;
O, maică sfântă, pururea fecioară,
În noaptea gândurilor mele vină.
Speranţa mea tu n-o lăsa să moară
Deşi al meu e un noian de vină.
Privirea ta de milă caldă, plină,
Îndurătoare – asupra mea coboară.
Străin de toţi, pierdut în suferinţa
Adâncă a nimicniciei mele,
Eu nu mai cred nimic şi n-am tărie,
Dă-mi tinereţea mea, redă-mi credinţa
Şi reapari din cerul tău de stele,
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!

Cu câtă dragoste, cu câtă evlavie se îndreaptă cel ajuns la capătul cunoaşterii şi al deznădejdii spre Maica Sfântă, spovedindu-se şi cerându-i înapoi tinereţea şi credinţa cu o smerenie într-adevăr mântuitoare. Rugăciunea regăsită îl poate singură reda lui însuşi, unificându-şi fiinţa până atunci tragic divizată, reintroducând-o în aura luminei line, cu a cărei cântare monahii şi monahiile încheie slujba la apusul soarelui. „Gândurile ce-au cuprins tot universul” revin la matca ortodoxiei româneşti pe care, dincolo de toate pendulările căutătorului de absolut, Eminescu a iubit-o şi a apărat-o ca pe prima valoare a spiritualităţii neamului.

De altfel, o mărturie mult mai târzie, de prin 1886, din perioada ultimă a bolii, vine să confirme întoarcerea definitivă la credinţa izbăvitoare. Încurajat de Creangă să încerce şi un tratament la bolniţa Mănăstirii Neamţ, Eminescu acceptă sugestia. Tratamentul nu s-a dovedit eficace, dar aura locului sacru l-a înconjurat pe bolnav cu clipe de linişte binefăcătoare pentru sufletul său. **Căci, aşa cum a consemnat un duhovnic al mănăstirii pe un Ceaslov, poetul a cerut să fie spovedit şi împărtăşit (era ziua de 8 noiembrie 1886, ziua *Sfinţilor Voievozi Mihail şi Gavriil,* ziua lui Mihai). Şi, după ce a primit Sfânta Împărtăşanie, a sărutat mâna preotului şi i-a spus: *„Părinte, să mă îngropaţi la ţărmul mării, lângă o mănăstire de maici şi să ascult în fiecare seară, ca la Agafton, cum cântă Lumină lină”.***

Avem adânca încredinţare că Prea Sfânta Născătoare de

Dumnezeu, în mila ei nesfârşită faţă de durerea şi umilinţa lui, i-a mijlocit mântuirea. Astfel, „gândurile ce au cuprins tot universul” revin la matca Ortodoxiei româneşti pe care, dincolo de toate pendulările căutătorului de absolut, Eminescu a iubit-o şi a apărat-o ca pe prima valoare a spiritualităţii neamului, întrupată în Biserica naţională.

Şi ca încheiere, vreau să citez fraza de început a unui articol intitulat Paştele: **„Să mânecăm dis-de-dimineaţă şi în loc de mir, cântare să aducem Stăpânului şi să vedem pe Hristos, Soarele dreptăţii, viaţa tuturor, răsărind”.**

Maica Benedicta

Mihai-Eminescu.Ro